

Горан Милошевић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Звездан Ђурић

Економски факултет Универзитета у Приштини

ЈУЖНИ ТОК – КРОЗ ПРИЗМУ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА И ЕКОНОМСКЕ И ЕНЕРГЕТСКЕ БЕЗБЕДНОСТИ СРБИЈЕ

Сажетак

Поједине епохе развоја људског друштва одисале су интензивним економским развојем кроз систем нових технологија, али и кроз систем развоја нових облика енергије. Нова знања и нове технологије имале су за резултат стални развој и унапређење економског потенцијала земље, али и услова живота и рада. Током времена значај економских ресурса се мења. Међутим, без сагледавања њиховог значаја и вредности не може се остварити конкурентска предност. Истраживања показују да ће у будућности економска и политичка моћ држава бити зависна од њихове енергетске моћи.

Статистика енергетских ресурса показује да ће до 2035. године расти потрошња гаса и струје, а смањиваће се коришћење нафте и угља. У том периоду, потрошња струје у Европи рашиће 7 посто годишње, а потребе за гасом постаће све веће. У тим и таквим условима Србија не сме остати по страни и чекати помоћ великих. Србија мора препознати своје интересе и потребе и у складу са тим донети стратешке одлуке. Опредељење Србије да инвестира у пројекат гасовода „Јужни ток“ је дугорочно посматрано одлука која ће Србији омогућити енергетску и економску безбедност.

Кључне речи: *економија, безбедност, економска и енергетска безбедност, економски ресурси, природни гас, јужни ток.*

Према мишљењу појединих политичких и безбедносних аналитичара из земаља Европе и САД-а, Русија све више угрожава интересе САД-а, али те претње нису војне природе него економске. Свет нафте биће замењен светом гаса. По мишљењу аутора истраживања „Природни гас као инструмент државне политике Русије“, које је крајем прошле године објавио Институт за стратешка истраживања Ратне школе Војске САД, економски препород Русије постаје све већа претња глобалној доминацији САД. Највећу улогу у томе има чињеница да се светске залихе нафте ближе крају. У таквој ситуацији ће водећу улогу у области енергената неизбежно заузети природни гас. Доказане резерве природног гаса су толике да, уз данашњи ниво потрошње, могу да задовоље потребе цивилизације бар још 250 година.

Русија тренутно производи око 10 милиона тона ТПП-а (течни природни гас) што представља само 4,5% од укупне продаје на светском нивоу (240 милиона тона у 2012). До 2020, када би према предвиђањима светска потрошња ТПП-а требало да достигне 380 милиона тона, руске компаније би могле да увећају капацитете прераде до 35–40 милиона тона годишње. „Гаспром“ је први у свету по извозу природног гаса – он испоручује око 30% од укупних светских количина дистрибуираних путем гасовода. То отприлике чини петину целокупних прихода федералног буџета Русије у 2012. (84,5 милијарди долара од укупних 428,7 милијарди долара). Међутим, за овог руског монополисту постаје све теже да одржава толику предност. Практично сав свој извоз „Гаспром“ остварује у региону Европе, али економска стагнација у ЕУ са једне стране и јачање конкуренције на Старом континенту – са друге, приморавалу „Гаспром“ да чини значајне уступке у ценама.

Пројекат "Јужни ток" је изузетно значајан не само за привредни развој Србије, већ и региона. Значај тог пројекта огледа се не само у снабдевању гасом Србије већ и безбедности у том снабдевању, повољнијем транспорту, цени гаса, великим развојним могућностима, интерконецији према Републици Српској, Хрватској, Румунији и Бугарској. Средства за експропријацију земљишта потребног за изградњу гасовода "Јужни ток", су обезбеђена, као и средства за изградњу тог гасовода. Приликом изградње гасовода извршиће се експропријација око 8.000 хектара земљишта, чија је вредност око 24 милиона евра. Изградња је почела новембра 2013. године. Почетак радова на Јужном току у Србији започет је код села Ковиља у Војводини, а у фебруару би требали кренути практични радови.

Деоница гасовода кроз Србију дуга је 421 километара и вредна је 1,7 милијарди евра, а на њеној изградњи ће бити успољено неколико хиљада радника и грађевинских компанија, произвођача опреме и предузећа из услужних делатности из Србије. Захваљујући овом пројекту, Србија ће постати регионално енергетско чвориште и биће енергетски безбедна. Улаз Јужног тока из Бугарске у Србију биће код Зајечара, а излаз код Суботице, уз два планирана крака, ка Хрватској и Босни и Херцеговини, а разматра се и могућност да један крак гасовода иде ка Македонији.

ЕКОНОМИЈА КАО ФАКТОР ЕКОНОМСКЕ И ЕНЕРГЕТСКЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Економија једне земље је услов и претпоставка њене економске безбедности. Економска и енергетска безбедност је део националне безбедности сваке државе. Под економском и енергетском безбедношћу подразумевамо заштићеност економских и енергетских потенцијала од физичког угрожавања, као и одсуство опасности које могу да угрозе економску и енергетску стабилност и самосталност.¹⁾

Економска моћ, привредни раст и развој економска стабилност, економска самосталност и економска зависност, несумњиво су детерминанте са којима свака држава наступа при одређењу међународне политичко-безбедносне сцене. Циљ и стратегија економске политике државе усмерени су на пуни и све већи потенцијал привреде. Кроз економску политику, држава несумњиво ствара амбијент ефикасног функционисања свих области привредног и друштвеног живота и рада, што је основа не само економске већ и безбедносне стабилности.

Остварење циљева и законом утврђених надлежности у оквиру система безбедности, немогуће је без адекватних економских ресурса, као материјалних елемената организације система безбедности. Економија показује да су економски ресурси државе ограничени. Национална и међународна безбедност, само су део државних потреба, које треба задовољити из ограничених економских ресурса. То значи, да само један део економских ресурса може бити усмерен за област безбедности.

У модерном свету присутно је схватање да држава може, ако се здушно и искрено прихвати задатка, да направи све осим оног

1) С. Мијалковић, *Национална безбедност – друго измењено и допуњено издање*, Београд, 2011. стр. 135.

што је само по себи немогуће.²⁾ Веровање у моћ државе више треба схватити као нашу жељу, а не као реалност. Држава није свемоћна. Има промашаја у владиној политици, али ти неуспеси условили су појачан напор државе, у жељи да се остваре постављени циљеви. Садашњост, али и будућност захтева активну улогу државе и њених органа, спремност и способност државних органа да нарасте проблеме реше брзо и једноставно.³⁾ То свакако значи спремност и способност сектора безбедности да одговори изазовима окружења.

Активности државе не свде се само на остваривање њених класичних функција. Њен утицај на рад субјеката и систем управљања остварује се и на друге начине: поспешивањем процеса инвестирања, пружањем помоћи у процесу развоја инфраструктурних пројеката, активном политиком запошљавања, заштитом националних и државних вредности и интереса и слично. У тим активностима, ниједан сегмент државне управе не може остати по страни и с дистанце пратити како се ствари одвијају. Његова улога у томе мора бити активна и прецизно дефинисана.

Јачање и моћ државе у националним и међународним оквирима условљена је јачањем њеног економског капацитета кроз привредни раст и развој. Отуда, утицај на организацију и систем безбедности путем државне регулативе одвија се и у области економске, развојне и социјалне политике, политике цена, царинске и пореске политике, кредитне и банкарске политике итд. Законски и други прописи, донети у тим областима могу имати велики утицај на функционисање сектора безбедности, остваривање организационих циљева, њену организациону структуру и слично.

Посматрано кроз историју, опстанак и постојање људског друштва је изражено у њиховој тежњи за опстанком и одржањем. Држава је имала увек исти циљ, само су се мењали облици делатности којима се остваривала заштита одређених вредности. У том смислу, безбедност грађана је циљ савременог света.

Сваки грађанин под једнаким условима има право и могућност да од државе захтева заштиту својих права и слобода. Безбедност грађана, заштита њихових живота и имовине јесу обавезе и дужности сваке државе. Од државе грађани очекују и захтевају сигурности њихових живота и имовине, спокојство и мир у окружењу, живот без страха од злочина и насиља. Безбедност људи треба схватити као стање заштићености грађана од свих оних еле-

2) П. А. Самуелсон, *Економска читанка*, Загреб, 1975, стр. 102.

3) Г. Милошевић, „Економска криза као фактор угрожавања безбедности Србије“, *Српска политичка мисао*, Број 1, Београд, 2011, стр. 252.

мената који на било који начин угрожавају њихову личност, спокојство, право и имовину. Појава угрожавања виталних вредности друштва карактеристика је свих система и држава. Са становишта безбедности под појмом угрожавања подразумевају се друштвене, природне и техничке опасности којима се нарушава интегритет, имовина и здравље људи, као и самобитност државе (суверенитет, независност и територијална целовитост). Овако дефинисан појам угрожавања даје одговор на питање које се вредности штите системом безбедности. Штити се живот и имовина људи као и суверенитет, независност и територијална целовитост земље. Угрожавање безбедности је проблем са којим су се сусретали, и сусрећу се сва друштва и државе. Треба имати у виду да оно што је за једну државу у једном временском периоду појава угрожавања безбедности у другом временском периоду и за другу државу не мора бити.

Стање заштићености за већину грађана у одређеном друштву, зависи од стања безбедности државе. Безбедност државе је стање заштићености државе, тј. стање у коме је заштићена самобитност државе. Уколико у држави влада безакоње, страх од криминала, нарушен јавни ред и мир, тероризам и слично, у свести људи јавиће се страх за личну безбедност. Средства информисања могу додатно да стварају утисак несигурности и страха код грађана. У свести људи може да се формира утисак да су им угрожени живот и имовина, као и друга елементарна права.

Узнемиреност и страх грађана представља озбиљну претњу животу. Заплашени криминалом, грађани почињу да мењају свој животни стил, да ограничавају своје редовне активности и да се уздржавају од коришћења јавних и приватних места за кретање, одмор и рекреацију, избегавају паркове, улице и поједине делове града, мењају место боравка, ограничавају кретање деци, предузимају мере за сопствену заштиту (оружје, средства за обезбеђење имовине, телохранитељи, приватне полиције итд.) и уопште постају несигурни.⁴⁾

Безбедност грађана и безбедност државе су категорије безбедности које су узајамно зависне. Уколико је заштићена безбедност државе, створени су услови за заштиту безбедности грађана. Зависност безбедности грађана од безбедности њихове државе не претпоставља аутоматизам, већ се разликује од државе до државе.⁵⁾ Безбедност грађана не сме се остварити на рачун безбедности

4) Б. Милосављевић, *Наука о полицији*, Београд, 1997, стр. 248.

5) С. Милетић, *Основи јавне безбедности*, 2004. стр. 3.

државе, а безбедност државе не сме се жртвовати на рачун безбедности грађана.

ПРИВРЕДНИ РАСТ⁶⁾ И РАЗВОЈ⁷⁾ КАО ДЕТЕРМИНАНТА ЕКОНОМСКЕ И ЕНЕРГЕТСКЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Економски прогрес је претпоставка и услов раста и развоја људског друштва. Настају нове, модерне и ефикасне технологије, нови облици управљања, нови облици и организација државне управе, спремност и способност за нове врсте подухвата. Све су то покретачке снаге које привреду и друштво мобилишу ка развоју нових привредних структура и токова. Жеља за профитом и модернизацијом, али и потреба даљег развоја и опстанка људског друштва, намеће ширење поља активне изградње нових институција и нових технологија.

Достигнути ниво привредног развоја сваке друштвене заједнице у великој мери осликава друштвене односе тог колективитета, али и степен развијености привреде. Али, како се и којим поступком омогућује убрзани развој привреде. С тим у вези Самјуелсон наводи да је потребно испунити четири основна чиниоца:⁸⁾

- треба повећати ефективну потражњу за производом или производима сектора који су основа брзе стопе раста производње;
- у те секторе треба увести не само нове производне функције већ и проширити капацитете;
- друштво треба да буде способно да створи капитал који је на почетку потребан за етапу старта у тим кључним секторима, у тим секторима и у секторима додатног раста, који су проширење потпомогли, треба да постоји висока стопа реинвестирања предузетника који контролишу капацитете и технике тих сектора;
- главни сектори морају бити такви да њихова експанзија и техничке промене покрену ланац захтева на које дру-

6) Привредни раст значи увећање производње на нивоу националне економије, односно померање удесно њене криве производних могућности.

7) Појам привредног раста је ужи од појма привредног развоја јер је раст у основи компонента развоја. Привредни развој је један динамички процес који обухвата, поред раста друштвеног производа, структурне промене у привреди и промене у расподели дохотка, које доприносе порасту животног стандарда већине становништва.

8) П. А. Самјуелсон, *цит. дело*, стр. 378.

штво све више и више одговара повећаним капацитетом и могућностима нових производних функција у другим секторима.

Свестраност привреде условљава да на привредни раст и развој делује мноштво фактора различите снаге и са различитим последицама. Потичући из бројних сфера друштва, спектар ових фактора иде од историјског и културног наслеђа, традиција, аграрних односа, грађанских слобода, система образовања и развитка науке, до различитих економских фактора.⁹⁾

Бројност и разноликост фактора привредног раста и развоја усложњава проблем мерљивости њихових ефеката. Поједини фактори су мерљиви, а поједини не, или недовољно мерљиви. Раст и развој производних могућности захтева сагледавање основних фактора могуће производње. Robert Solow у својој анализи одређује следеће основне факторе привредног раста и развоја:¹⁰⁾

- број људи који се могу запослити,
- обим основних средстава и њихова расподела према делатности, гранама индустрије и локацији,
- ниво технолошких достигнућа,
- услови под којима нека привреда има приступ природним ресурсима, било домаћом производњом било увозом и
- производни ефекат под којим се ресурси распоређују за задовољење различитих економских циљева.

Полазећи од сложености привредног раста и развоја, у економској литератури посебан акценат је усмерен на случајеве када се поједине привреде налазе на нижем нивоу привредне развијености (случај Србије). То је чест случај у стагнантним привредама са непромењеном производном структуром у којима се повремено, услед повољних услова, остварује раст производње у одређеним областима, а изостаје одговарајући раст у многим другим. Краткотрајни привредни раст не изазива дубље економске промене, па такав раст представља раст без привредног развоја.

У условима привредне стагнације и пада свих активности, ни једна држава не може себи да допусти ту лагодност да се економска активност одвија мимо ње. Држава мора да преузме на себе

9) Н. Чобељић, *Привреда Југославије – раст, структура и функционисање*, Крагујевац, 1984, стр. 107.

10) R. Solow, *Извори и циљеви раста*, цитирано према: П.А. Самјуелсон, *Економска читанка*, Загреб, 1975, стр. 390.

мноштво задатака, како би се у друштвеној заједници успоставила неопходна хармонија у свим сферама друштвене делатности. Због тога, држава мора преузети активну улогу у процесима креирања економског, политичког, социјалног и безбедносног окружења. Да би држава реализовала своју улогу неопходна су два услова: да она то стварно жели и да има неопходна средства.¹¹⁾

Проблем остварења улоге државе није у њеној жељи већ у недостатку средстава. Отуда, у тежњи за јачањем националне економије стварају се и неопходни услови за остварењем свих циљева државе. Остварењем неопходне економске стабилности и самосталности свака држава ствара предуслове и за остварењем економске, а тиме и националне безбедности.

ГАСОВОД „ЈУЖНИ ТОК“ КАО ФАКТОР ПРИВРЕДНОГ РАСТА И РАЗВОЈА СРБИЈЕ

Проблем, са којим се Србија суочава, имајући у виду економски раст и развој, управо је дугогодишњи недостатак улагања у примарне секторе економије, који је довео до урушавања производне базе, заосталости технологије и процеса, као и пада конкурентности и тржишта.¹²⁾ Све то неминовно је довело до застоја у развоју привреде Србије и до пада инвестиција. Због тога су нове инвестиције неопходне како би довеле до обнављања производње, обнове застарелих постројења, подизања нових фабрика, упошљавања радника, а кроз процес мултипликације, поставке даљи економски развој.¹³⁾

Инвестиције су неопходан услов за економски раст и развој Србије. Инвестиције могу доћи из укупне (агрегатне) штедње неког друштва, или из страних улагања. Ниво штедње у Србији је врло низак, што је заједно са врло лошом економском политиком последњих двадесет година, довело до тога да данас економија Србије има изузетно низак ниво инвестиционог капацитета.

Страна улагања имају значајну улогу у променама производње и условима рада многих земаља примаоца страних инве-

11) Г. Милошевић, *Основи економије*, Београд, 2009, стр. 186.

12) П. Веселиновић, Ј. Масловара, „Утицај страних директних инвестиција на економски развој Србије у транзитном периоду“, Зборник радова са међународног научног скупа ИПЕС-СР 2013: „Искуства и перспективе економске сарадње Србије и Русије“, Универзитет у Приштини – Економски факултет са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2013, стр. 437.

13) П. Веселиновић, Ј. Масловара, цит. дело, стр. 437.

стиција. Адекватном употребом примљених инвестиција постиже се макроекономска равнотежа као један од основних циљева сваке економије, а подразумева истовремено постизање стабилности цена, високог нивоа запослености, сталан привредни раст, као и постизање бољег квалитета живота, конкурентности и извоза.¹⁴⁾

Србија спада у ону групу земаља којима је потребно време али и значајна улагања да премосте јаз економске заосталости. Инвестиције Србије у нову технологију, нове изворе енергије, у људски капитал могу подићи стопу раста економских активности на виши ниво, што би дугорочно посматрано нашој земљи омогућило остварење бар три основна циља:

- побољшање животног стандарда;
- сервисирање обавеза према иностраним повериоцима;
- јачање економске безбедности као дела националне безбедности.

У условима ограничености домаћих инвестиција, очигледно је да Србија мора тражити изворе додатних инвестиција у страним улагањима. Стручна јавност у Србији, као и носиоци економске политике указују на значај страних улагања у нашу привреду. Страна улагања могу допринети Србији остварење економских али и стратешких циљева. Економски циљеви су усмерени у развој технологије, организацију знања, освајање нових тржишта, јачање конкурентности, побољшања животног стандарда и слично. Стратешки циљеви су резултат стратешке пројекције даљег развоја државе. Стратешке одлуке државе могу бити: производња ради обезбеђења ресурса, производња ради обезбеђења тржишта, производња ради остварења веће ефикасности, производња ради остварења економске безбедности и слично. Важан стратешки мотив може бити и обезбеђење природних ресурса по повољним условима и по нижој цени.

Република Србија мора у условима ограничене економске активности, пада животног стандарда, недостатка природних ресурса и слично, донети стратешке одлуке које ће јој са становишта будућности омогућити привредну стабилност. У тим и таквим условима Србија је донела одлуку о улагању у гасовод „Јужни ток“. Ова одлука је плод настојања Србије да у својој стратегији будућег развоја обезбеди неопходне енергетске ресурсе, као услов и претпоставку стабилног друштвеноекономског развоја. Ограниченост природних извора енергије, као и немогућност да се из сопствених извора у будућем периоду задовоље све потребе привреде

14) П. Веселиновић, Ј. Масловара, цит. дело, стр. 436.

и грађана за природним гасом условила је опредељење Србије да своје потребе за овим енергентом, подмирује увозом из Руске федерације – гасоводом „Јужни ток“.

Гасовод „Јужни ток“, је од стратешке важности за снабдевање гасом Европе. Капацитет овог гасовода ће бити око 60 милијарди кубних метара годишње. Протезаће се од Руске федерације, дном Црног мора, преко Бугарске, ка јужној и централној Европи. У Бугарској гасовод се рачва на два крака, један који преко Србије води ка централној Европи, и други који пролази преко територије Грчке, Јадранског мора до Италије.

За Србију је битан северни крак гасовода. Северни крак гасовода, пролази преко Бугарске, Србије, Мађарске и Аустрије. Један део овог северног крака гасовода, у Мађарској ће се одвајати за Словенију и северну Италију. Према пројекцији гасовода, из Србије један крак гасовода биће усмерен за снабдевање Босне и Херцеговине гасом.

Изградњу Јужног тока кроз Србију ће реализовати заједничко предузеће Јужни ток Србија, у којем Србијагас има 49%, а руски Гаспром 51% власништва. За тај гасовод припремљени су локацијска дозвола, главни идејни пројекат и просторни план подручја посебне намене. У циљу реализације овог пројекта, Србија је усвојила и посебне прописе о гасоводу „Јужни ток“, који ће допринети убрзању експропријације земљишта на траси гасовода кроз Србију. Гасовод Јужни ток кроз Србију ће се градити из 8 лотова, а компресорске станице биће код Параћина и Врбаса. Најављено је да ће за Јужни ток кроз Србију у 2014. години бити на располагању 500 милиона евра. Пуштање гасовода у рад је планирано до краја 2015. године.

СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ ГАСОВОДА „ЈУЖНИ ТОК“ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Функционисање и развој привредних и других активности при различитим нивоима друштвено економског развоја увек је одисало парадигмом да резултат улагања ограничених ресурса буде остварење добитка. Како и чиме, којим економским ресурсима, каквим производним поступцима, каквим радним напором и слично, су питања која траже одговор без обзира о ком историјском периоду привредно-економског развоја друштва говорили. Решење питања остварења одређене економске активности утолико је сложеније у условима недостатка економских ресурса, односно у

условима немогућности креирања одређене активности без адекватних средстава. У тим и таквим условима држава мора донети рационалну одлуку у погледу јасног дефинисања будућих стратешких одлука, посебно у области улагања.

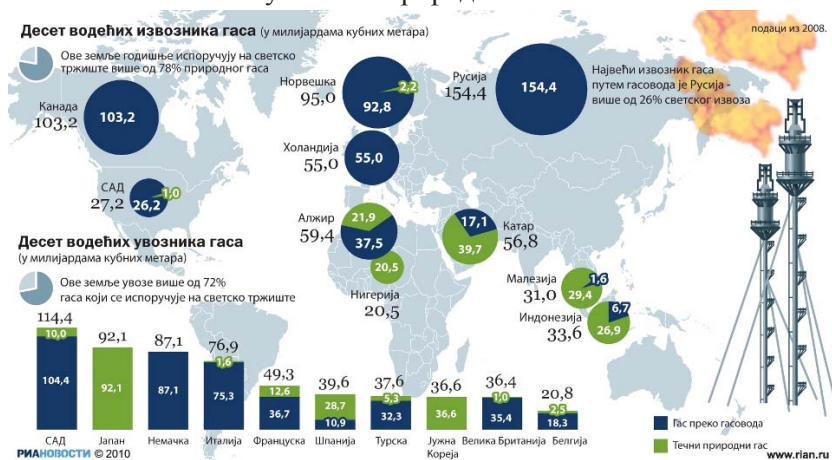
Свесна ограничености својих ресурса, али и потребе креирања економске и безбедносне самосталности у сфери енергетике Србија је донела одлуку о стратешком улагању у гасовод „Јужни ток“. Циљ је јасан: јачање енергетске, а тиме и економске стабилности и самосталности, али и подизање нивоа економске и енергетске безбедности. Гасоводом „Јужни ток“, пролазиће огромна количина гаса ка средњој и јужној Европи, а Србија ће бити ослобођена од енергетске зависности и укључиће се у мапу европских гасовода.

Гасовод "Јужни ток" један је од малобројних пројеката који ће несумњиво Србији донети велику корист. Директну корист од "Јужног тока" Србија ће видети у наплати транзитних такси, наплати пореза, као и од директних инвестиција у привреду. За грађане је можда најважније што ће изградња и експлоатација отворити минимум неколико хиљада радних места. Захваљујући сарадњи са руским "Гаспромом", Србија ће истовремено моћи да инвестира, али и да зарађује. Инвестицију вредну 1,7 милијарди евра, која остаје у Србији, пратиће и опоравак и развој многобројних грана индустрије, од производње грађевинских материјала до пољопривредне производње.

Кроз Србију ће, у првој фази, годишње пролазити 15 милијарди кубика гаса, а до 2020. године ове количине повећаваће се до 60 милијарди кубних метара у зависности од потражње. У Србији се сада годишње потроши око 2,3 милијарде кубних метара гаса, а изградњом гасовода "Јужни ток" Србији ће бити доступне четири милијарде кубика. Тако ће велики број индустријских погона моћи да користи овај енергент. Према најавама руских званичника ускоро би могла да започне и изградња 3 гасне електране.

Зашто је ово стратешки добра одлука за Србију? Расположиве светске резерве природних енергетских извора: нафте, угља, уљаних шкриљаца и слично су ограничене или економски неисплативе. Алтернативни извори енергије као што су биогорива или енергија сунца и ветра, такође, још увек нису или не могу да се користе на економски исплатив начин. Отуда, обзиром на резерве, начин експлоатације, цену и слично, природни гас ће у будућем периоду имати значајну улогу као енергент. Према истраживањима највећа светска налазишта природног гаса налазе се у Руској федерацији.

Слика 1. Десет највећих извозника и увозника природног гаса¹⁵⁾

Табела 1. Статистика „Јужни ток“¹⁶⁾

Главни снабдевач	Русија
Вредност инвестиционог пројекта	16 милијарди евра
Укупна дужина гасовода	2.380 км
Копнени део тока	1.455 км
Подводни део тока	925 км
Максималан капацитет	63 милијарде кубних метара годишње
Вредност пројекта	1,7 милијарди евра
Дужина траке гасовода магистрале	422,4 км
Дужина одвојка за Републику Српску	105,8 км
Дужина одвојка за Хрватску	52,8 км
Капацитет гасовода	40,5 милијарди кубних метара годишње
Експропријација	10.000 парцела
Средства из буџета у 2013. години	75. милиона евра
Средства обезбеђена од Гаспрома	75. милиона евра

15) Извор: РИА Новости 2010

16) Извор: НИС

Природни гас полако преузима примат на лествици најважнијег светског енергента. Данас, све више, природни гас постаје кључни елемент енергетске стабилности земље. Његова примена је широка: од индустријске, до индивидуалне потрошње. О његовом значају говори податак да приватни потрошачи гас могу користити у задовољењу око 80% енергетских потреба.¹⁷⁾

Значај и улога природног гаса у систему енергената, неминовно ће у будућности изменити и цео систем данашњег светског поретка. Онај ко буде имао енергенте, тај ће имати и водећу позицију у новој геополитичкој подели света. Неминовно је да ће „еру нафте“, у којој су САД имале водећу позицију, заменити „ера гаса“, у којој ће водећу позицију имати Руска федерација.¹⁸⁾ Ово становиште засновано је подацима који говоре да се индустрија гаса и тржиште гаса формира и развија уз учешће Руске федерације које на том тржишту има водећу улогу. Овome треба додати и чињеницу да су земље произвођачи и земље потрошачи природног гаса, чвршће међусобно повезане, јер се поступак испоруке гаса одвија системом фиксних гасовода. Фиксни гасоводи међусобно повезују земље испоручиоца и потрошача гаса, што омогућује стални развој и међусобну координацију заједничких активности у овој делатности.

Постојећи систем билатералних споразума које су европске земље због гаса потписале са Руском федерацијом полако нарушава систем геополитичке поделе Европе. Многе земље Европе данас у потпуности су зависне од Руског гаса. Све ове околности дају Руској федерацији озбиљну економску предност.

Посматрано кроз историју Србија је увек, због свог географског положаја имала различите трагичне последице. Управо зато, да би повратила своју економску снагу и моћ, Србији је неопходна енергетска стабилност. Кроз систем енергетске стабилности, и економске самосталности Србија ће моћи да поврати и своју економску и енергетску безбедност као неопходан услов очувања националне безбедности. Стратегијом дугорочног развоја енергетике Србије у периоду од 2020 године са визијом до 2050 године управо је природни гас дефинисан као еколошки нај прихватљивије конвенцијално гориво.

17) З. Милићевић, Р. Мицић, Ј. Арсић, Технолошко-економска анализа природног гаса из Руске федерације, Зборник радова са међународног научног скупа ИПЕС-СР 2013: „Искуства и перспективе економске сарадње Србије и Русије“, Универзитет у Приштини – Економски факултет са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2013, стр. 411.

18) З. Милићевић, Р. Мицић, Ј. Арсић, цит. дело, стр. 402.

Гасовод „Јужни ток“ за Србију има значај у погледу: инвестиционе активности, прилива прихода у буџет и геополитичке позиције. У погледу инвестиционе користи, очекује се да ће нам гасовод донети инвестиције у вредности од око 1,7 милијарди евра, а да ће приход од транзита гаса износити око 200 милиона евра годишње.¹⁹⁾ Приходи од опорезивања на свим нивоима, од овог пројекта процењује се да ће износити годишње до 25 милиона евра.

У погледу геополитичке користи, треба истаћи да пролазак гасовода кроз Србију, даје нашој земљи позицију значајног транзиционог центра за земље централне Европе, али и центра за снабдевање гасом држава бивше Југославије. На овај начин Србија може поново преузети водећу улогу за овај део Европе у економском и геополитичком смислу.

Табела 2: Процењена потрошња природног гаса у Републици Србији изражена у милијардама кубног метра²⁰⁾

година	2005	2010	2015	2020
потрошња	3,4 - 4	4,5 - 5	5,5 - 6	6,5 - 7

У погледу потрошње природног гаса Србија показује тенденцију раста потрошње овог енергента. Користећи сопствене природне изворе Србија за сада може задовољити од 8 до 9% потреба сопствене потрошње. Ово указује да је Србија високо зависна од увоза гаса, јер 92% потрошње је резултат увоза из Руске Федерације. Системом гасовода „Јужни ток“, наша земља ће обезбедити сигурност у потребама потрошње за природним гасом на Српском тржишту. Кроз енергетску стабилност Србија ће добити и неопходну економску стабилност, али стабилност у систему економске и енергетске безбедности.

ЗАКЉУЧАК

Економска моћ, привредни раст и развој економска стабилност, економска самосталност и економска зависност, несумњиво су детерминанте са којима свака држава наступа при одређењу међународне политичко-безбедносне сцене. Циљ и стратегија економске политике државе усмерени су на пуни и све већи потенцијал привреде. Кроз економску политику, држава несумњиво ствара амбијент ефикасног функционисања свих области привредног и

19) З. Милићевић, Р. Мицић, Ј. Арсић, цит. дело, стр. 411

20) Извор: З. Милићевић, Р. Мицић, Ј. Арсић, , стр. 410.

друштвеног живота и рада, што је основа не само економске већ и безбедносне стабилности. Остварење циљева и законом утврђених надлежности у оквиру система безбедности, немогуће је без адекватних економских ресурса, као материјалних елемената организације система безбедности.

Економска и енергетска безбедност је део националне безбедности сваке државе и она означава заштићеност економских и енергетских потенцијала од физичког угрожавања, уз одсуство опасности које могу да угрозе економску и енергетску стабилност и самосталност. Решење питања остварења одређене економске активности, али и економске безбедности утолико је сложеније у условима недостатка економских ресурса, односно у условима немогућности креирања одређене активности без адекватних средстава. У тим и таквим условима држава мора донети рационалну одлуку у погледу јасног дефинисања будућих стратешких одлука, посебно у области улагања.

Свесна ограничености својих ресурса, али и потребе креирања економске и безбедносне самосталности у сфери енергетике, Србија је донела одлуку о стратешком улагању у гасовод „Јужни ток“. Циљ је јасан: јачање енергетске, а тиме и економске стабилности и самосталности, али и подизање нивоа националне безбедности. Гасоводом „Јужни ток“, пролазиће огромна количина гаса ка средњој и јужној Европи, а Србија ће бити ослобођена од енергетске зависности и укључиће се у мапу европских гасовода.

Гасовод „Јужни ток“ за Србију има значај у погледу инвестиционе активности и геополитичке позиције. У погледу инвестиционе користи, очекује се да ће нам гасовод донети инвестиције у вредности од око 1,7 милијарди евра, а да ће приход само од транзита гаса износити око 200 милиона евра годишње. У погледу геополитичке користи, треба истаћи да пролазак гасовода кроз Србију, даје нашој земљи позицију значајног транзиционог центра за земље централне Европе, али и центра за снабдевање гасом држава бивше Југославије. На овај начин Србија може поново преузети водећу улогу за овај део Европе у економском и геополитичком смислу.

ЛИТЕРАТУРА

Веселиновић П., Ј. Масловара, „Утицај страних директних инвестиција на економски развој Србије у транзиторном периоду“, Зборник радова са међународног научног скупа ИПЕС-СР 2013: *Искусва и перспективе економске сарадње Србије и Русије*, Универзитет у Приштини – Економски

- факултет са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2013.
- Ђурићин Д., С. Јаношевић, Ђ. Каличанин, *Менаџмент и стратегија*, Београд, 2011.
- Јанчетовић М., З. Ђурић., *Стратегијски менаџмент*, Београдска пословна школа висока школа струковних студија, Београд, 2009.
- Милетић С., *Основи јавне безбедности*, 2004.
- Милићевић З., Р. Мицић, Љ. Арсић, „Технолошко-економска анализа природног гаса из Руске федерације“, Зборник радова са међународног научног скупа ИПЕС-СР 2013: *Искусства и перспективе економске сарадње Србије и Русије*, Универзитет у Приштини – Економски факултет са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2013.
- Мијалковић С., *Национална безбедност – друго измењено и допуњено издање*, Београд, 2011.
- Милошевић Г., „Економска криза као фактор угрожавања безбедности Србије“, *Српска политичка мисао*, бр. 1, Београд, 2011.
- Милошевић Г., *Основи економије*, Београд, 2009.
- Милосављевић Б., *Наука о полицији*, Београд, 1997.
- Самуелсон П. А., *Економска читанка*, Загреб, 1975.
- Solow R., Извори и циљеви раста, П. А. Самјуелсон, Економска читанка, Загреб, 1975.
- Чобелић Н., Привреда Југославије – раст, структура и функционисање, Крагујевац, 1984.

**Goran Milosevic
Zvezdan Djuric**

THE SOUTH STREAM PIPELINE – THROUGH THE PRISM OF ECONOMIC DEVELOPMENT AND ECONOMIC AND ENERGY SECURITY OF SERBIA

Resume

Economic power, economic development and growth, economic stability, economic independence and economic dependence, undoubtedly are the determinants with which each country participates in the establishment of the international political and security scene. Goals and strategies of the economic policy of a country are directed towards the full and increasing potential of the economy. Through economic policy, a country undoubtedly creates an environment of efficient functioning of all areas of economic and social life and work, which is the basis not only of economic, but also security stability. Achievement of objectives and legally defined responsibilities within the security system is impossible without the adequate economic resources, as material elements of the security system organization.

Economic security is part of the national security of every country and it signifies protection of the economic potential from physical harm, through the absence of dangers that could threaten the economic stability and independence. The solution of the issue of achievement of a certain economic activity, as well as economic security, is therefore more complex in cases of the lack of economic resources, and in cases of the inability to create certain activity without adequate resources. In such conditions, a country must make a rational decision and clearly define the future strategic decisions, especially in the sphere of investment.

Aware of the limitations of its resources, as well as the need to create economic security and independence in the energy sector, Serbia has decided on a strategic investment in the gas pipeline “South Stream”. The goal is clear: the strengthening of energy and thus economic stability and independence, as well as the increase in the level of economic security. Huge amounts of gas are passing through the gas pipeline “South Stream” to central and southern Europe, and Serbia will be free from energy dependence and will be included in the European gas pipelines map.

The gas pipeline “South Stream” is significant for Serbia in terms of investment activity and geopolitical position. In terms of investment benefits, it is expected that the pipeline will bring us investments worth around 1.7 billion euros, and that income from gas transit alone will be around 200 million euros per year. In terms of geopolitical benefits, it should be noted that the passage of the gas pipeline through Serbia gives our country a position of an important transition center for countries of Central Europe, as well as of the gas supply center for the former Yugoslavian countries. In this way, Serbia can once again take over the leading role in this part of Europe in economic and geopolitical sense.

Keywords: *economy, security, economic and energy security, economic resources, natural gas, South Stream.*

* Овај рад је примљен 30. марта 2014. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције 25. априла 2014. године.